

VERGİ İNCELEME SÜRECİNDE KULLANILAN BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM

TECHNOLOGIES AND DIGITAL TRANSFORMATION USED IN THE TAX AUDIT PROCESS

Yenal ARSLAN*

Sabri YİĞİT**

ÖZ

Bu makale, Türkiye’de vergi inceleme sürecinde mali idare ile mükellefler tarafından aktif olarak kullanılan bilgi teknolojileri hakkında bilgi vermektedir. Vergi incelemesi hazinenin vergi kaybını engellemek, vergi gelirlerini güvence altına almak ve mükelleflerin gönüllü uyumunu arttırmak için oldukça önemli bir süreçtir. Devletler mali ve idari alanlarda kullanılmak üzere bilgi teknolojilerine yatırım yapmaktadırlar. Bilgi teknolojilerinin sağladığı önemli avantajlar nedeniyle bilgi teknolojilerinin vergi inceleme süreçlerine entegrasyonu Hazine ve Maliye Bakanlığınca gerçekleştirilmiş ve bu sistemlerin vergi incelemelerinde etkin bir şekilde kullanılması sağlanmıştır. Makale, vergi inceleme sürecinin başlangıcından sonuçlandırılmasına kadar geçen süreçte hem mali idare tarafından hem de mü-

ABSTRACT

This article provides information about the information technologies actively used by tax administrations and taxpayers in Turkey during the tax audit process. Tax auditing is a crucial process to prevent tax revenue loss, secure tax revenues, and enhance voluntary compliance among taxpayers. Governments invest in information technologies to be used in financial and administrative fields. Due to the significant advantages provided by information technologies, the integration of these technologies into tax audit processes has been carried out by the Ministry of Treasury and Finance, ensuring their effective use in tax audits. The article explains in detail the information technologies that can be actively used by both the tax administration and taxpayers throughout the process from the beginning to the conclusion of the tax audit. The use of information

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Yazılım Mühendisliği Bölümü, yenalarslan@aybu.edu.tr, ORC-ID: 0000-0002-1776-6091.

** Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, sabri.yigit@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0009-0001-9539-4326.

Arslan, Y., Yiğit, S. (Ekim 2024). Vergi İnceleme Sürecinde Kullanılan Bilgi Teknolojileri ve Dijital Dönüşüm, *Vergi Raporu*, 301, (7-19).

kellef tarafından aktif bir şekilde kullanılabilen bilgi teknolojilerini detaylı olarak açıklamaktadır. İnceleme sürecinde kullanılan bilgi teknolojileri vergi incelemelerinin hızını ve doğruluğunu artırarak, maliyetleri düşürmekte ve şeffaflığı sağlamaktadır. Bilişim teknolojilerinin mükellefler tarafından kullanılması ise mükelleflerin vergiye olan gönüllü uyumunun artmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, vergi incelemesinde kullanılan bilgi teknolojilerinin sürekli olarak güncellenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Denetimi, Dijital Dönüşüm, Vergi Uygulamaları

JEL Sınıflandırma Kodları: H20, H29

GİRİŞ

Vergi, devletin kamu faaliyetlerini finanse etmek amacıyla cebri olarak kişi ve kuruluşlardan istenen zorunlu mali yükümlülükler olarak ifade edilebilir. Türk Vergi Sistemi istisna durumlar dışında ağırlıklı olarak mükelleflerin bildirim ve beyanı esasına dayanmaktadır (Şin, 2005: 77). Beyan esaslı yönteminde, vergi matrahı mükellefler tarafından hesaplanmakta ve vergi dairesince bu matrahlar üzerinden kanunlarda belirtilen oranlara göre vergi alacağı tespit edilmektedir. (Çakıcı ve Bayatlı, 1986: 161).

Mükelleflerin bazen kasıtlı olarak bazen de vergi kanunlarına yeterince nüfuz edememelerinden dolayı vergi matrahının eksik olarak beyan yapılabilmektedir. Devletin, mali, sosyal ve ekonomik açıdan vergi alacağını korumak amacıyla en önemli enstrümanı vergi incelemesidir. Vergi incelemeleri, vergi gelirlerinin doğru ve zamanında tahsil edilmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır ve bu süreçlerde bilgi teknolojilerinin kullanımı giderek artmaktadır.

Günümüzde bilişim teknolojileri hızla ilerlemekte vergilendirme sürecinin tarafları da bu gelişmelerden etkilenmektedir. Bilişim teknolojilerinin kullanılmasının artması kamusal alanda

technologies in the audit process increases the speed and accuracy of tax audits, reduces costs, and ensures transparency. The use of information technologies by taxpayers helps to increase their voluntary compliance with tax obligations. Therefore, it is necessary to continuously update and develop the information technologies used in tax audits.

Keywords: Tax Audit, Digital Transformation, Tax Applications

JEL Classification Codes: H20, H29

da bu dönüşümü zorunlu kılmıştır. Bilişim döneminin avantajları sayesinde vergilerin etkin ve verimli toplanması sağlanmaktadır (Bostan ve Kızılkaya, 2023, s.47-65).

Bilgi teknolojilerinin sunduğu imkanları kullanarak elimizdeki kaynakları en iyi şekilde değerlendirmeyi ve en yüksek verimi elde etmeyi amaçlayan dijitalleşme, son yıllarda tüm meslek alanlarında kendini göstermeye başlamıştır (Özen ve Gürel, 2020, s.17).

Elektronik verileri geleneksel yöntemlerle incelemenin imkânsız hale geldiği günümüzde, bilgi teknolojilerinin daha etkin kullanımı artık bir zorunluluk haline gelmiştir (Güngör Karyağdı, 2022; 13)

Bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi, vergi inceleme süreçlerini de dönüştürmüştür. Bu dönüşüm bir seçimden ziyade zorunluluktur. Bilgi teknolojileri, vergi incelemelerinde daha hızlı, doğru ve kapsamlı analizler yapmayı mümkün hale getirmektedir. Bu teknolojiler, kamu mali idaresince daha fazla veri kaynağına erişim, daha gelişmiş analiz yetenekleri ve daha yüksek doğruluk sağlamaktadır.

Vergi alanında dijitalleşme, vergiyle ilgili bilgi sistemlerini iş süreçlerine entegre ederek ve tek-

rarlayan işlemleri otomatikleştirerek verimliliği artırmayı amaçlamaktadır (Biçer, 2021: 41).

Dijitalleşme öncesi vergi incelemeleri çok az sayıda yapılmakta ve süre açısından yavaş ilerlemesi nedeniyle mükelleflerin vergiye uyumunu olumsuz etkilemekteydi. Dijitalleşme ile birlikte vergi incelemeleri dinamik bir yapıya kavuşarak etkin ve verimli incelemeler yapılmakta

ve vergiye uyum da bu sayede artmaktadır (Akdoğan ve Yavuz, 2022, s.96)

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığında idari görev, ücretsiz izin ve diğer sebeple aktif olarak inceleme görevinde bulunmayanlar hariç tutularak inceleme görevinde bulunan aktif vergi müfettiş sayısı ile yapılan vergi inceleme sayılarına ait bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (VDK, 2019-2023).

Tablo 1: Vergi İnceleme Oranı ve Aktif Vergi Müfettişi Bilgileri

Yıllar	Mükellef Sayısı*	İncelenen Mükellef Sayısı	İnceleme Oranı (%)	Aktif Müfettiş Sayısı
2019	2.813.452	40.763	1,63	6.553
2020	3.004.329	47.597	1,58	6.730
2021	3.221.894	54.065	1,68	6.197
2022	3.433.964	77.610	2,26	6.081
2023	3.621.478	60.242	1,66	5.965

*GMSI Hariç Faal Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefi

Türkiye’de yıllar itibariyle gelir ve kurumlar vergisine tabi mükellef sayısı artmasına rağmen inceleme yapan aktif vergi müfettişi sayısı gittikçe azalmaktadır. Bu duruma rağmen inceleme oranlarında artış yaşanmaktadır. Vergi müfettişi sayısının azalırken vergi denetimin artmasının en büyük nedeni vergi inceleme süreçlerinde dijital uygulamaların kullanılmasının gittikçe artmasıdır.

Tabloda incelenen mükellef sayısının 2023 yılında düşük olmasının nedeni, yaşanan deprem felaketi ile 7440 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesidir. Deprem nedeniyle mücbir sebep ilan edilmesi ve 7440 sayılı Kanun ile mükelleflere matrah artırımı imkânı getirilmesi inceleme oranını düşürmüştür.

Çalışmada öncelikle bilgi teknolojilerinin önemine yer verilmiş sonrasında Türkiye’de vergi denetimi konusunu ele alarak vergi inceleme sürecinin başlangıcından sonuçlandırılmasına kadar geçen süreçte hem Vergi Müfettişi tarafından hem de mükellef tarafından aktif bir şekilde kullanılan bilgi teknolojileri açıklanmıştır. Çalışmada

belirtilen dijital uygulamalara ait bilgilerin temin edilmesinde Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı ile Gelir İdaresi Başkanlığının idari faaliyet raporlarından faydalanılmıştır. Çalışmada son olarak, açıklanan bilgi teknolojilerinin vergi inceleme sürecinde kullanılmasına yönelik örnek bir olaya yer verilmiştir.

1- BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİN ÖNEMİ

Bilişim teknolojilerinin sağladığı avantajlar sayesinde dünyanın hemen hemen bütün toplumları bu teknolojileri kullanmakta ve devletleri de dijital dönüşüme zorlamaktadır.

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin, ülkesinde e-devlet dönüşümü yaparak hükümetin temel faaliyetlerini denetleme yeteneğini artırmaya çalışmaktadır. Çin hükümetinin temel amacı bilişim teknolojilerinin kullanılarak Çin ekonomisini modernize etme ve daha rekabetçi hale getirmektir (Ma, Chung, & Thorson, 2005).

Çin’de e-devlet dönüşümünün odak noktası ağırlıklı olarak idari reform (Xingzheng Guanli Tizhi Gaige) olmuştur. Merkezîyetçi ve verimsiz

idari yönetim sistemine sahip olan, gereksiz personel istihdamına ve ekonomiye faydası olmayan müdahaleler Çin hükümetine önemli sorunlara neden olmuştur. Hükümetin bilgi teknolojilerini kullanarak idari verimliliğe ulaşılması amaçlanmaktadır (Ma, Chung, & Thorson, 2005).

Bilgi teknolojileri, vatandaşın sisteme katılmasını teşvik etmek, vatandaşlara hizmet sunmak ve hükümet faaliyetlerinde kullanılmak üzere Devletler tarafından kullanılmaktadır.

Tayvan'da gelir vergisi beyannamelerinin dijital ortamda verilmesinin vergi mükelleflerinin memnuniyet seviyesi yönünden araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, katılımcılar tarafından dijital olarak sunulan hizmet faydasının oldukça yüksek olduğu belirtilmiş ve sistem kalitesinin iyileştirilmesine yönelik çalışmaların kullanıcı memnuniyetini artırmasında etkili olacağı belirtilmiştir (Chen, 2010).

Avustralya devleti vatandaşlarına daha iyi hizmet sunmak ve işletme maliyetlerini azaltmak amacıyla 1999 yılından itibaren mükelleflerin vergi beyannameleri e-vergi uygulaması üzerinden almaktadır. E-vergi sistemini kullanarak gelir vergisi beyannamesi veren mükellef sayısı 1999 yılında 26,015 kişi, 2000 yılında 113.164 kişi ve 2001 yılında ise 273,952 mükellef olmuştur. Avustralya'da e-vergi sistemini kullanan kişi sayısı her yıl artmakta olup, devletin bilişim sektörüne yatırımlarının artmasıyla bu sayının yükselmesi beklenmektedir (McGrath, 2005).

E-vergi sistemi, hem devlet hem de vatandaşlar açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Bu avantajlar arasında maliyetlerin düşürülmesi, insan hatalarının ortadan kaldırılması ve beyanname sürecinin hızlandırılması örnek gösterilebilir. Yapılan araştırmada, mükelleflerin kullanıcı memnuniyeti ile sağlanan faydaların sistemi sürekli kullanılmasında önemli faktörlerin olduğu, ancak güvenlik ve gizlilik konusunda ise kullanıcıların endişelerinin bulunduğu görülmektedir (Rahman, Talukder, Lanrong, & Khayer, 2020).

Dijital teknolojinin benimsenmesi, Devletlerinin vatandaşlarına akıllı bir şekilde hizmet sunmalarını sağlamıştır. Bilişim teknolojilerinin kullanılmasıyla vatandaşların hükümete olan güveni artmaktadır. Endonezya'nın Batı Java eyaletinde dijital teknolojilere olan güvenin ölçülmesi yönünden yapılan bir araştırmada, bilişim teknolojilerine vatandaşların güveni teknolojik, hükümet ve vatandaş yönlerinden etkilendiği belirtilmiştir. Teknolojik olarak bilgi ve sistem kalitesinin artırılması, hükümet olarak vatandaşa hizmet sunma yeteneğinin olması ve vatandaşların da hizmetlere katılım isteği dijital hizmetlere olan güveni arttırmaktadır (Hartanti, Abawajy, Chowdhury, & Shalannanda, 2021).

Dijital uygulamalar hükümetler tarafından vatandaşların yönetime katılımını arttırmış ve bürokraside şeffaflığı sağlamıştır. 1996 ve 2007 yılları arasında Kore Cumhuriyeti'nde bürokrasi yönünden dijital dönüşüm birçok avantaj sağlamıştır. Bu avantajlar arasında vatandaşları talepleri hakkındaki bilgilere erişim ile vatandaşların yasama ile ilişkilerini yönetmek örnek gösterilebilir (J. Ahn, 2011).

Sri Lanka ülkesinde vatandaşların e-devlet uygulamalarına olan güvenine yönelik yapılan araştırmada, vatandaşların e-devlet uygulamalarını henüz tam olarak benimseyemediği ve etkin olarak kullanılmadığı, bu durumda en önemli sebebinin güvenlik sorunlarından kaynaklandığı belirtilmiştir (Ranaweera, 2016).

Türkiye'de vergi dairesinin 1999 yılında internet ortamına taşınması, kamuda şeffaflığın ve e-devlet uygulamalarının temelinde atılmasında önemli bir rol oynamıştır. Vergi mükellefleri, dijital uygulamalar sayesinde vergi dairesine gitmeye gerek kalmadan internet vergi dairesi aracılığıyla işlemlerini çok daha hızlı ve basit bir şekilde tamamlayabilmektedir. Bu sayede hem mükellefler hem de vergi daireleri zaman ve kaynak yönünden tasarruf sağlamaktadır (GİB, 2023)

Türkiye'de dijital dönüşüm sürecinden vergi incelemeleri de etkilenmiş ve ihtiyaca cevap ve-

ren bilişim teknolojilerinin vergi incelemelerinde kullanılmasıyla dijital vergi inceleme döneminin başladığı söylenebilir. Bilgi teknolojileri sayesinde vergi incelemeleri daha etkin ve verimli olarak sonuçlanmaktadır.

2- TÜRKİYE'DE VERGİ DENETİMİ

Kamu mali idaresi, mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerini kontrol etmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Bunlardan en önemlileri vergi incelemesi, yoklama, arama, bilgi toplama, teftiş, yaygın ve yoğun denetimdir. Bu yöntemler arasında en kapsamlı olanı ise vergi incelemesidir (İçer vd., 2021: 71)

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 134. Maddesine göre *"vergi incelemesinden maksat, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak tespit etmek ve sağlamaktır"*.

Vergi incelemesi, vergi ödemesi gereken mükelleflerin ve vergiye tabi işlemlerin, yetkili memurlar tarafından denetlenmesidir (Candan, 2007: 153).

Vergi incelemeleri sırasında, defter, belge, kayıt ve hesapların yanı sıra, tanık ifadeleri, istihbarat arşiv bilgileri, maddi kontroller, karşıt tespitler ve çapraz kontroller gibi farklı delil türleri de kullanılarak araştırma yapılabilir. Bu sayede, vergi mükellefinin gerçekleşen işlemleri ve mali durumu daha detaylı bir şekilde incelenebilmektedir (Atak, 2021: 40)

Türkiye'de vergi denetimi Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı ile Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Ancak genel olarak vergi incelemeleri, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından görevli vergi müfettişlerince yürütülmektedir.

Gelir İdaresi Başkanlığına bağlı Vergi Daire-

si Müdürlüklerince 2023 yılında 1.337 mükellef incelemeye tabi tutulmuş ve 119.364.543-TL tutarında tarhi istenen vergi ile 232.769.709-TL tutarında ceza kesilmesi önerilmiştir (GİB, 2023)

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından ise 2023 yılında 60.242 vergi mükellefi incelenmiş ve 17.452.475.511-TL tutarında tarhi istenen vergi ile 37.220.156.575-TL tutarında ceza kesilmesi önerilmiştir (VDK, 2023)

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı VDK-Risk Analiz Sistemi (VDK-RAS) sistemini kullanarak vergi kayıp ve kaçığının yüksek olduğu sektörlerdeki riskli mükellefleri tespit ederek incelemeye sevk etmekte ve vergi incelemelerinde kullanılabilecek dijital uygulamaların geliştirilmesine öncülük etmektedir.

3- İNCELEME SÜRECİNDE KULLANILAN BAŞLICA BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ

Vergi incelemelerinde vergi müfettişleri ile vergi mükellefleri tarafından aktif olarak kullanılan dijital uygulamalar bu çalışmanın yazarları tarafından oluşturulan servis kataloğunda belirtilmiştir.

Servis kataloğu, bir organizasyonun sunduğu dijital hizmetler ile bu hizmetlerle ilgili bilgilerin sistematik olarak listelendiği bir belge türü olarak tanımlanabilir. Bu katalog, kullanıcıların mevcut hizmetleri görmesini, anlamasını ve erişim sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Bu katalogta, hizmetler bileşenlerine farklı özelliklerine ayrılarak sunulur (Gartner, 2018).

Gelir İdaresi Başkanlığı ile Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından vergi incelemelerinde kullanılmak üzere vergi müfettişleri ile vergi mükelleflerinin kullanımına sunulan bilişim teknolojilerine ait servis kataloğu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2: Servis Kataloğu

Uygulama Adı	Devreye Alınma Dönemi	Uygulamanın Amacı	Hedef Kitle
VDK-BIS	2012	Bütün İş Süreçlerinin Elektronik Ortamda Yürütülmesi	Vergi Müfettişleri
EBYS	2017	Resmi Belgelerin Nitelikli Elektronik İmza İle İmzalanması	Resmi Makamlar İle Vergi Müfettişleri
E-Tebligat	2016	Tebliğ Gereken Belgelerin Mükelleflerin Elektronik Adreslerine Tebliğ Edilmesi	Vergi Müfettişleri İle Vergi Mükellefleri
E-VİZ	2022	Elektronik Defter Ve Belgelerin Elektronik Ortamda Güvenli Bir Şekilde Vergi Müfettişlerine İbrazı	Vergi Müfettişleri İle Vergi Mükellefleri
MBR	2017	Mükellefler Hakkında Yürütülen Analiz Çalışmalarına İlişkin Bilgiler İle Beyan Ve Bildirim Özetlerinin Müfettişlere Sunulması	Vergi Müfettişleri
VEDAS	2017	Mükelleflerin Verilerinin Hızlıca Analiz Edilmesi İle Dosya Doğrulamaların Yapılması	Vergi Müfettişleri
Mükellef Portalı	2016	Mükelleflerin İnceleme Süreçlerini Hızlı Ve Kolaylıkla Takip Etmeleri ile uzlaşma ve dinlenme başvurusu imkânı	Vergi Mükellefleri

3.1- Vergi Denetim Kurulu Bilgi İşlem Sistemi (VDK-BIS)

Vergi müfettişleri tarafından incelemenin başından tamamlanmasına kadar geçen süreçte Vergi Denetim Kurulu Bilgi İşlem Sistemi (VDK-BIS) kullanılmaktadır. VDK BIS uygulaması iş akış otomasyon sistemidir. (VDK, 2023)

Bu sistem, Vergi Denetim Kuruluna verilen görevlerin gerektirdiği bütün iş süreçlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla hazırlanan ve 2012 yılından itibaren kullanıma ve sürekli olarak geliştirilmektedir.

VDK-BIS uygulaması, Bilgi Güvenliđi Yönetim Sistemi (TS ISO/IEC 27001) sertifikasına sahiptir. Elektronik Belge Yönetim Sisteminin (EBYS) 2016 yılında VDK-BIS'e entegrasyonu tamamlanmış olup VDK-BIS sistemi üzerinden hazırlanan yazılar e-imza yöntemi kullanarak doğrudan imzalanabilmektedir.

VDK-BIS uygulamasına her vergi müfettişin sahip olduğu kullanıcı kodu ve şifre ile giriş yapılmaktadır. Uygulama girişinde uyarılar bölümü

bulunmaktadır. Burada işe veya incelemeye başlanılmayan mükelleflere ait bilgiler ile zamanında tamamlanmayan görevler, düzenlenen raporlara ait Rapor Değerlendirme Komisyonu tarafından düzeltilmesi istenen raporlar ile daha önce düzenlenen raporlara ait dava bilgileri yer almaktadır.

Uygulama Müfettiş İşlemleri ile Kullanıcı İşlemleri olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Müfettiş İşlemleri bölümünde, Denetim İşlemleri, Araştırma İşlemleri, Uzlaşma, Yazı ve Özlük başlıkları bulunmaktadır.

3.2- Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS)

Elektronik Belge Yönetim Sistemi, idarelerin faaliyetlerini yerine getirirken oluşturdukları her türlü dokümantasyonun içerik, format ve ilişkisel özelliklerini koruyan ve bu belgelerin üretiminden nihai tasfiyesine kadar olan süreç içerisinde yönetimini sağlayan sistemi ifade etmektedir (MEB, 2024)

EBYS ile yazışmaların standartlaşması sağlanır, sevk ve onay süreçleri kısılır ve kırtasiye giderlerinden ve zamandan tasarruf sağlamaktadır. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından 2017 yılında EBYS uygulamasına geçilmiş ve VDK BIS sistemiyle olan entegrasyonu tamamlanmıştır.

3.3- E-Tebliğat Sistemi

Elektronik Tebliğat, 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre tebliği gereken belgelerin, E-Tebliğat sistemi ile mükelleflerin elektronik adreslerine tebliğ edilmesidir. Bu tebliğ fiziki ortamda yapılan tebliğat ile aynı sonucu doğurmaktadır (VUKGT, 2015)

E-Tebliğat uygulaması 1 Nisan 2016 tarihinden itibaren başlamış olup, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından da bu sistem inceleme sürecine entegre edilerek kullanılmaya başlanmıştır.

Elektronik tebliği yapılan belgelere ilişkin bildirim durumu mükellefin daha önceden belirlediği telefon numarasına SMS olarak ve/veya e-mail olarak bildirilmektedir.

E-Tebliğat sistemi ile gönderilen belgeler, mükellefin elektronik ortamdaki adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılır ve ayrıca posta yoluyla tebliğat yapılmaz.

Fiziki ortamda haftalarca süren tebliğat işlemi, elektronik tebliğat sistemi ile saniyeler içinde gerçekleştirilmekte ve kâğıt, zaman ve enerji tasarrufu sağlamaktadır.

3.4- Elektronik Veri İbraz Sistemi (E-VİZ)

Elektronik Veri İbraz Sistemi, elektronik defter ve belgeler ile elektronik ortamda tutulan/üretilen diğer belgelerin, incelemeyi yürüten Vergi Müfettişine elektronik ortamda ibrazını sağlayan sistemdir (HMB, 2024)

Elektronik defter ve belgelerin, çalışma hayatını aksatmaksızın elektronik ortamda yasal süreler dâhilinde 7/24 ibraz imkânı sağlaması uygulamanın önemli özelliklerindedir.

Bu uygulamadan sadece e-defter ile e-belge sistemine kayıtlı olan ve e-imzası bulunun mükellefler faydalanabilmektedir. Uygulama sayesinde sistem üzerinden defter belge ibraz edilmesiyle mükelleflerin ibraz yükümlülüğü yerine getirilmiş sayılmaktadır.

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından gönderilen e-tebliğatlar Dijital Vergi Dairesi üzerinden görüntülenebilmektedir.

3.5- Mükellef Bilgi Raporu (MBR)

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından müfettişlere gönderilen görevlendirme yazılarında belirtilen mükellefler hakkında bilgi sağlamak amacıyla VDKRAS alt yapısı ile oluşturulan Mükellef Bilgi Raporu kullanılmaktadır.

Mükellef Bilgi Raporu, VDK-BIS uygulamasında müfettişlere gönderilen görevlendirme yazılarına ilişkin sekmelerde (MBR) kısaltmasıyla yer almaktadır ve inceleme süreci tamamlanmaya kadar aktif durumdadır.

Mükellef Bilgi Raporu, risk analiz sistemi tarafından oluşturulmakta olup inceleme mükellefe ve yapılacak incelemeye yönelik önemli bilgiler içermektedir. MBR, toplam 7 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; İşemri Bilgileri, Mükellef Genel Bilgi, Beyannameler, Mali Tablolar, E-Belge, Denetim, Üçüncü Taraf Bilgiler bölümüdür.

Her müfettiş kendisine gönderilen inceleme görevi ile ilgili Mükellef Bilgi Raporunu kullanmaktadır. E-Belge bölümünde, mükellef tarafından düzenlenen veya adına düzenlenen e-fatura, e-arşiv, e-irsaliye, e-defter ve e-smm bilgileri bulunmaktadır. Denetim bölümünde, nezdinde inceleme yapılan mükellefin Ba-Bs bildirimlerinde yer alan kişi ve kuruluşlar hakkındaki tespitler, daha önce düzenlenmiş raporlar ile mükellefin finansal rasyoları bulunmaktadır.

Mükellef Bilgi Raporundaki Üçüncü Taraf Bilgileri bölümü ise inceleme sürecini oldukça kısaltacak bazı bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde yer alan Bankalar sekmesinde incelemeye alınan

mükellefin son 5 yıl içerisindeki banka hesap hareketleri bulunmaktadır. Taşıtlar sekmesinde, mükellefin sahip olduğu ve alım satımını yaptığı taşıtlara ait işlem bilgileri bulunmaktadır. SGK sekmesinde ise, mükellefin yanında çalışan kişilere ait detaylı SGK bilgileri bulunmaktadır. Bu bilgiler kullanılarak ilgili bankalardan, noterlerden ve Sosyal Güvenlik Kurumundan bilgi istenmesine gerek olmadan incelemeye devam edilmekte ve inceleme süreci kısalmaktadır.

3.6- Vergi Denetim ve Analiz Programı (VEDAS)

Vergi incelemelerinin mükellefler tarafından üretilen e-defter ve e-fatura gibi elektronik veriler kullanılarak daha etkin ve kısa sürede tamamlanabilmesi amacıyla VDK bünyesinde VEDAS adı altında bir e-denetim analiz sistemi geliştirilmiştir.

VEDAS geliştirilirken günümüz koşulları ve gelişen elektronik kayıt altına alma yükümlülükleri göz önünde bulundurularak programın büyük veriler üzerinde de çalışması amaçlanmıştır. Bu sayede elektronik kayıt altına alınan veri büyüklüğü önem arz etmeksizin örneklem üzerinden çalışmanın yarattığı risk ve belirsizlik unsurları ortadan kalkmaktadır.

Daha öncesinde Gelir İdaresi Başkanlığının e-defter görüntüleyicisi programı kullanılmaktaydı. Ancak, bu programın büyük veriler üzerinde oldukça yavaş olması ve üzerinde analiz yapma imkânının bulunmaması nedeniyle zaman ve verim açısından olumsuzluk oluşturmaktaydı.

VEDAS, e-belge sistemine kayıtlı mükelleflerin vergi incelemelerinde etkin olarak kullanılan ve analiz verilerinin üretilmesinde önemli bir zaman tasarrufu sağlayan bir programdır.

VEDAS uygulamasına her vergi müfettişin sahip olduğu kullanıcı kodu ve şifre ile giriş yapılmaktadır. Sistemde yeni proje oluşturduktan sonra Veri Yükle bölümünden uygun e-belge türü seçilerek yükleme yapılmaktadır. Sistemde

ayrıca e-belge doğrulama yapma imkânı bulunmaktadır.

VEDAS uygulamasının en önemli özelliği, inceleme yapılan mükelleflere yönelik standart analiz verilerini oldukça hızlı bir şekilde oluşturabilmesidir. Söz konusu analizler mükelleflerin e-defterleri dikkate alınarak ve vergisel işlemler dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Uygulamada yer alan ve incelemelerde en çok kullanılan programlardan bazıları şu şekildedir; tahsilat ve ödemelerde tevsik zorunluluğu analizi, adet hesaplama analizi, defter analiz kontrol listesi, karşılıklı çalışan/çalışmayan hesaplar kontrolü ve Benford analizidir.

3.7- Mükellef Portalı - İnceleme Takip Sistemi

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı bünyesinde gerçekleştirilen vergi incelemelerinde mükellefler tarafından kullanılan bir sistemdir. Sisteme "https://mukellefportali.vdk.gov.tr" adresinden erişilmekte ve T.C. kimlik no veya vergi kimlik numarası ile incelemeye başlama bildiriminin altında yer alan sorgu numarası kullanılarak sisteme girilmektedir.

Mükellefler bu sistemi kullanarak haklarında devam etmekte olan vergi incelemesinin son durumunu ve detayları hakkında bilgi alınabilir ve inceleme sonucunda düzenlenen tutanak taslağı ile inceleme raporlarının özetleri görüntülenebilir.

İnceleme Takip Sistemci sayesinde mükellefler adlarına tarh edilebilecek vergiler ile kesilebilecek cezalar için tarhiyat öncesi uzlaşmaya başvurabilmekte ayrıca adlarına düzenlenen raporlar için Rapor Değerlendirme Komisyonunda dinlemeye başvurabilmektedirler.

İnceleme Takip Sistemi ayrıca, mükelleflere doğrudan Vergi Denetim Kurulu Başkanına yazı yazabilme imkânı vermekte böylece mükellefler görüş ve önerilerini incelemeyle ilgili en yetkili kişiye iletme imkânı vermektedir.

4- ÖRNEK VERGİ İNCELEME SÜRECİ İLE KULLANILAN BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ

Başkent Vergi Dairesi Müdürlüğü'nün 1111111111 vergi kimlik numaralı mükellefi XYZ Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi, perakende mobilya ticareti alanında faaliyette bulunmaktadır. Mükellef kurum yasal defterlerini e-defter olarak tutmakta ve e-belge sisteminde kayıtlı bulunmaktadır.

Emekli Mehmet Bey Adana'da yaşamakta olup, evinde yaklaşık 20 yıldır kullandığı oturma grubunu değiştirmek istemektedir. Mehmet Bey, internet üzerinden yaptığı mobilya araştırmasında XYZ Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi tarafından satılan köşe takımını beğenmiş ve şirketle telefonla iletişime geçerek fiyat ve teslimatta anlaşmıştır.

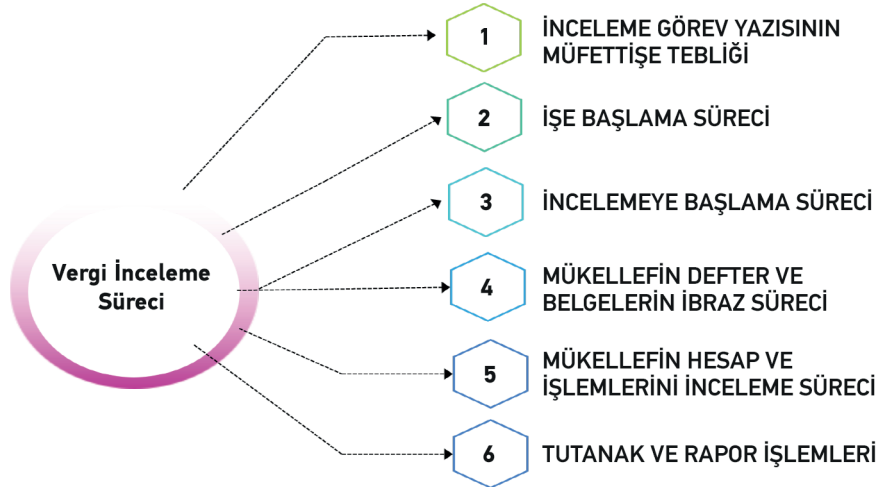
Mehmet Bey, satın aldığı mobilyaların montajını yaptırmış ve evinde kullanmaya başlamıştır. Mehmet Bey, mobilya takımı ile gelen belgeler arasında satın aldığı ürünün faturasının bulunmadığını görmüş ve firma ile irtibata geçerek bu durumu bildirmiştir. Bu bildirimden üzerinden 2 ay geçmesine rağmen XYZ Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi tarafından ürünün faturası Mehmet

Bey'e gönderilmemiştir.

Mehmet Bey, satın aldığı mobilyaların faturasının düzenlenmemesi nedeniyle durumu Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden bildirmiş ve konu Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı Gelir İdaresi Başkanlığına intikal ettirilmiştir. Başkent Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından mükellef kurumun işyerine yoklama memurları gönderilmiş olup, şirketin sattığı oturma gruplarında satış faturalarının düzenlenmediği yönünde tespit yapılmış ve konu hakkında yetkili memurlar tarafından tutanak tutulmuştur.

Başkent Vergi Dairesi Müdürlüğü mükellef kurumun hesap ve işlemlerinin incelenmesi amacıyla inceleme talep yazısı düzenlenmiş ve Vergi Denetim Kurulu Başkanlığına sevk edilmiştir. İlgili Başkanlık tarafından düzenlenen görevlendirme yazısı Vergi Müfettişe sevk edilmiştir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilen dijital uygulamalar kullanılarak vergi inceleme sürecinin Vergi Müfettişi ile mükellef kurum açısından adım adım ilerlemesi aşağıda yer alan iş akış şeması ve buna ilişkin açıklamalarda detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

a- İnceleme Görev Yazısının Müfettiş Tebliği

Öncelikle Vergi Müfettişi VDK BIS uygulamasına giriş yaparak kendisine gönderilen inceleme görev yazısını ilgili sistemde görecektir. İnceleme görev yazısında incelemenin türüne, gerekçesine ve dönemine ilişkin hususlar yer almaktadır.

b- İşe Başlama Süreci

Vergi Müfettişinin görevlendirme yazısının tebliğinden itibaren beş gün içinde işe başlaması gerekmektedir. Müfettiş tarafından VDK BIS uygulaması üzerinden işe başlanacak ve mükellef hakkında araştırmalara başlanacaktır.

Müfettiş tarafından mükellef hakkındaki araştırmalar için Mükellef Bilgi Raporu (MBR) uygulaması kullanılarak mükellefin e-belge bilgileri, alış ve satış yaptığı kişi/kuruluşlar hakkındaki detaylı bilgiler, eğer varsa daha önce mükellef hakkındaki düzenlenen raporlar, banka ve SGK bilgileri elde edilecektir.

c- İncelemeye Başlama Süreci

Vergi Müfettişinin görevlendirme yazısının tebliğinden itibaren on beş gün içinde incelemeye başlaması gerekmektedir. İncelemeye başlama, mükellef kuruma incelemeye başlama bildirim yazısının tebliği ile gerçekleşmektedir. Müfettiş incelemeye başlama bildirimini VDK BIS uygulaması üzerinden oluşturularak ve bu yazıyı EBYS uygulamasında imzalayarak mükellef kuruma e-tebligat sistemiyle gönderilecektir. Bu yazının mükellef kurumun e-tebligat adresine ulaşmasıyla incelemeye başlanmış olacaktır.

d- Defter ve Belgelerin İbrahim Süreci

Mükellef hakkında incelemeye başlayan müfettiş mükellef kuruma ayrıca VDK BIS uygulaması üzerinden oluşturulan defter belge isteme yazısı düzenleyecek ve yazıyı EBYS uygulamasında imzalayarak mükellef kuruma e-tebligat sistemiyle gönderecektir.

Kendisine e-tebligat yoluyla defter belge isteme yazısı tebliğ edilen mükellef kurum, ilgili yazının tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde

de incelemeye defter ve belgelerini ibraz etmek zorundadır. Mükellef kurum E-VİZ uygulamasıyla e-defter ile e-belge sistemine kayıtlı olan belgelerini sisteme yükleyecek ve e-imzasını kullanarak sistem üzerinden oluşturulan ibraz tutanağını imzalayacaktır.

Vergi Müfettişi E-VİZ uygulamasından kendine gelen uyarı mesajı doğrultusunda mükellef kurumun sisteme yüklediği defter ve belgeleri kontrol ederek ibraz tutanağını e-imza ile imzalamasıyla ibraz süreci sona erecektir.

e- Hesap ve İşlemlerin İncelenme Süreci

Vergi Müfettişi mükellefin incelemeye ibraz ettiği defter ve belgeleri VEDAS uygulamasına yükleyerek mükellefin ilgili dönem hesap ve işlemlerinin tamamını inceleyecektir. Müfettiş VEDAS uygulamasının sunduğu analiz programlarını kullanarak mükellef hakkındaki tespitlere kolayca ulaşabilecektir.

f- Tutanağın ve Rapor İşlemleri

Vergi Müfettişi mükellef hakkındaki tespitlerini tamamladıktan sonra bilgi almak ve tutanağın imzalanması amacıyla VDK BIS sistemi üzerinden oluşturulan İmzaya Davet yazısını EBYS uygulamasında imzalayarak mükellef kuruma e-tebligat sistemiyle gönderilecektir.

Müfettiş mükellef hakkındaki incelemesinde tespit edilen hususları içeren tutanağın taslak halini mükellef kurum tarafından talep edilmesi halinde VDK BIS uygulaması üzerinden yükleyecektir. Mükellef kurum ise Mükellef Portalı üzerinden tutanağın taslak haline ulaşarak inceleme hakkındaki tespitlere yönelik savunma hazırlayabilecektir.

Müfettiş ile mükellef kurum temsilcisi incelemede tespit edilen hususlara yönelik düzenlenen inceleme tutanağını birlikte imzaladıktan sonra Vergi Müfettiş tarafından tanzim edilen inceleme raporları VDK BIS uygulamasından yüklenerek e-imza uygulamasıyla imzalanacaktır.

Mükellef bu aşamada Mükellef Portalı üzerinden hakkında düzenlenen rapor özetlerine

ulaşabilecek, uzlaşma ile dinlenme hakkının kullanılmasını uygulama üzerinden ayrıca talep edebilecektir.

Mükellefin Mükellef Portalı üzerinden dinlenme talebinin olması durumunda Rapor Değerlendirme Komisyonu tarafından mükellef dinlenecek ve düzenlenen inceleme raporlarını değerlendirerek vergi inceleme süreci tamamlayacaktır.

SONUÇ

Bilgi teknolojilerinin vergi inceleme süreçlerine entegrasyonu, kamu maliyesine birçok avantaj sağlamaktadır. En önemli avantajının vergi inceleme sürecini kısaltarak incelemenin verimliliğini yükseltmesi olduğu söylenebilir.

Bilişim teknolojilerinin kurulma ve geliştirme sürecinin maliyetli olmasına rağmen bu sistemlerin uygulanmasıyla vergi incelemelerinde gerçekleştirilen işlemlerin doğruluğunun artması, mükelleflerin yargı yoluna başvurmadan uzlaşma veya cezada indirim gibi alternatif uygulamalara yönelmesi ve mükelleflerin vergiye uyumunun yükselmesi gibi durumlar sayesinde hazinenin gelir tahsilatında artış yaşanacaktır.

Günümüzde toplumun büyük bir kısmının dijital teknolojileri kullanması, kamu maliye idaresinin de dijital uygulamaları daha etkin kullanması zorunluluğunu doğurmuştur. Farklı kişi ve kurumlardan toplanan elektronik verilerin geleneksel yöntemlerle incelenmesi artık verimsiz ve maliyetli olmaktadır.

Dijitalleşme ile birlikte vergi incelemeleri daha etkin ve daha verimli duruma gelmekte ve Vergi Müfettişi sayısının azalmasına rağmen inceleme sayılarında artış yaşanmaktadır.

Ülkemizde temel vergilendirme yöntemi beyan sistemi olup, mükellefler tarafından hesaplanan matrahlar üzerinden vergi tarh edilmektedir. Bu durum, mükelleflerin bilerek veya bilmeden hatalı beyanda bulunarak noksan vergi ödemesine sebebiyet verebilmektedir. Ödenmesi

gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak vergi incelemesiyle gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’de en fazla vergi incelemesini gerçekleştiren kurum Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı olup, Başkanlık bünyesinde bulunan Vergi Müfettişleri mükellefler nezdinde çeşitli incelemeleri yürütmektedirler. Başkanlık tarafından incelemeye sevk edilen mükelleflerin tespitinde de bilişim teknolojisi olan VDK-RAS sistemi kullanılmaktadır.

Vergi müfettişleri tarafından mükellefler nezdinde yürütülen inceleme sürecinde VDK-BIS, EBYS, E-Tebligat, E-VİZ, MBR ve Vedas programları kullanılmaktadır. Mükellefler ise inceleme sürecinde E-VİZ ile İnceleme Takip Sistemi (Mükellef Portalı) programları etkin şekilde kullanılmaktadır.

Bilişim teknolojilerinin kullanılması vergi incelemelerinin daha kapsamlı bir şekilde yapılmasını sağlanmakta ve mükelleflerinin beyanlarının doğruluğu etkili bir şekilde kontrol edilmektedir. Ayrıca, daha fazla dijital veri kaynağı analiz edilerek riskli durumlar önceden tespit edilebilmektedir.

İnceleme sürecinde kullanılan dijital programlar sayesinde mükellefler de inceleme sürecinde aktif rol alarak mükelleflerinin vergiye uyumu artmakta ve vergi kaçakçılığı fiilleri azalmaktadır.

Çalışmada örnek olarak sunulan inceleme sürecinde görüleceği üzere, dijital uygulamaların vergi inceleme sürecinde kullanılmasıyla incelemede yazılı belge neredeyse kullanılmamakta ve Vergi Müfettişi ile mükellef inceleme sürecinin sadece son aşamasında karşılaşabilmektedirler.

Sonuç olarak, vergi inceleme süreçlerinde bilgi teknolojilerinin kullanımı kamu mali idaresine olumlu katkılar sağlamaktadır. Gelecekte, bu alandaki teknolojik yeniliklerin yakından takip edilerek vergi inceleme süreçlerine entegrasyonunun hızlandırılması kamu maliyesi adına büyük önem taşımaktadır.

Bilişim teknolojilerinin vergi inceleme süreçlerinde daha etkin kullanılması için E-VİZ uygulamasının bütün mükellefleri kapsayacak şekilde kapsamının genişletilmesi ve incelemede tespit edilen hususları içeren tutanağın mükellefle uzaktan imzalanabilmesini sağlayacak programların geliştirilerek uygulamaya konulması inceleme sürecinin hızlanması amacıyla önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu.
- 456 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- AKDOĞAN, T., & YAVUZ, H. (2022). Dijitalleşme Perspektifinden Vergi Uyumunu. İksad Yayınevi.
- BİÇER, R. (2021). Şirketler neden vergi teknolojilerine ihtiyaç duyuyor? Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri, Online Sempozyum, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa
- BOSTAN, M. K., & KIZILKAYA, A. (2023). Elektronik Vergi Uygulamalarının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Gelir Vergisi Mükelleflerinin Algısının Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(78), 47-65.
- CANDAN, M. (2007). Kayıt Dışı İstihdam, Yabancı Kaçak İşçi İstihdamı Ve Toplumumuz Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.
- CHEN, CHING-Wen. (2010). Impact of quality antecedents on taxpayer satisfaction with online tax-filing systems—An empirical study, Information & Management 47 (2010) 308–315
- ÇAKICI, L. ve BAYATLI E.(1986) “Yeminli Mali Müşavirlik Mesleği” , VIII. Türkiye Muhasebe Eğitim Sempozyumu, 30 Nisan-3 Mayıs 1986 Bodrum Ankara Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:556 ss. 161-171.

- GARTNER (2018). Best practices for designing an ITSM service portfolio and service catalog. <https://www.gartner.com/en/documents/3849278/best-practices-for-designing-an-itsm-service-portfolio-a0>, Erişim Tarihi: 14.06.2024
- Gelir İdaresi Başkanlığı 2023 Faaliyet Raporu.
- GÜNGÖR KARYAĞDI N. (2022). Denetimde Teknolojik Gelişmelerin Denetim Sürecine Olan Etkilerinin Akademisyen Görüşleriyle İncelenmesi, Denetişim Dergisi, 26, s.13-31.
- HARTANTI, F. T., ABAWAJY, J. H., CHOWDHURY, M., & SHALANNANDA, W. (2021). Citizens' trust measurement in smart government services. IEEE Access, 9, 123456-123469
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, <https://vdk.hmb.gov.tr/e-viz> Erişim Tarihi: 06.06.2024
- İÇER, Z., YÜCEL, Y., & ATAK, O., (2021). Vergi Suçlarının Tespiti ve Muhakemesinde Elektronik Denetim ve Uygulamaları ve Etkileri. Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri, Bursa.
- J. AHN MICHAEL. (2011). Politics of E-Government: E-Government and the Political Control of Bureaucracy. Public Administration Review, May-June 2011
- MA, L., CHUNG, J., & THORSON, S. (2005). E-government in China: Bringing economic development through administrative reform. Government Information Quarterly, 22(1), 20-37.
- MCGRATH, G. M. (2005). User Uptake of e-Tax: Understanding the Determinants of Adoption in the Australian Context. In N. Cercone, T. Y. Lin, & X. Wu (Eds.), Computational Intelligence and Security (pp. 245-253).

- Milli Eğitim Bakanlığı, (<https://ebysportal.meb.gov.tr/>) Erişim Tarihi: 06 Haziran 2024
- Atak, O. (2021). Vergi Denetiminde Mükellef Hakları Ve Türkiye’de Mükellef Haklarının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 40.
- Özen, A., & Gürel , F. (2020). Kamu Denetiminde Dijital Dönüşüm: Dijital İkiz Yöntemi. İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 16-23.
- Rahman, M. F., Talukder, M. S., Lanrong, Y., & Khayer, A. (2020). Why do citizens use e-tax system? Extending the technology continuance theory. International Journal of Research in Business and Social Science, 9(7), 177-189.
- Ranaweera, H.M.B.P.(2016). Perspective of trust towards e-government initiatives in Sri Lanka. Ranaweera SpringerPlus (2016) 5:22
- Şin, S. (2005) “ Avrupa Birliği ve Türkiye’de Vergi Yapısı, Denetimi ve İdari İşlemlerde Mükellef Hakları” İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2005 ss. 77-168.
- Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı 2019-2023 Faaliyet Raporları.